

Potulky po Slovensku s Karolom Jesenákom: O ťažbe zlata na Kriváni

Zlato z Kriváňa

(Autori fotografie: F. Bakoš a L. Osvald)

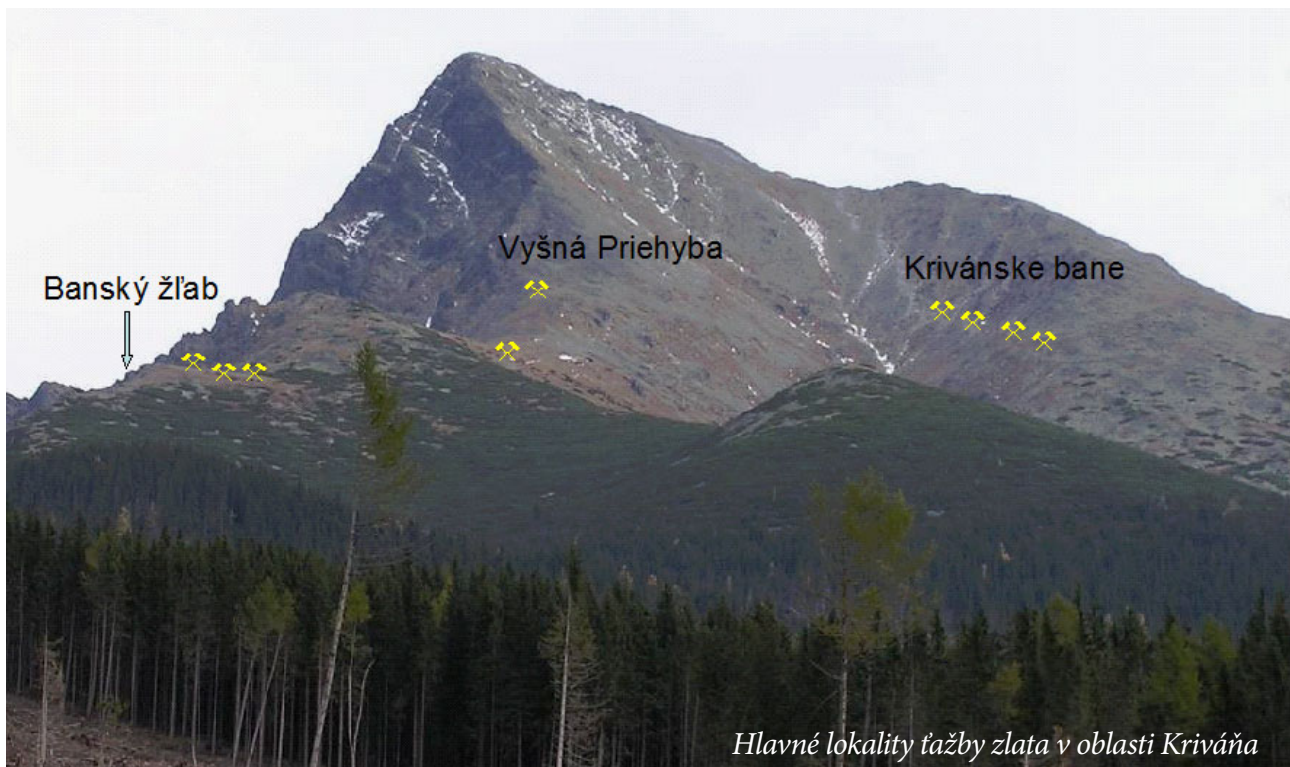
Nedávno sa skončili prázdniny, a tak by snád' bolo dobré, aby sme sa témou tohto článku aspoň na chvíľku znova vrátili do dovolenkového obdobia. Budeme hovoriť o hľadaní a ťažbe rúd vo Vysokých Tatrách a začneme ťažbou zlata na Kriváni.

Napriek tomu, že doliny, kopce a bralá Vysokých Tatier nikdy nepatrili k významným banským lokalitám, zaslúžia si pozornosť najmä preto, že v minulosti sa na ne sústreďovala počas niekoľkých storočí pozornosť mnohých hľadačov pokladov a prospektorov. Tí dúfali, že tu nájdú ložiská rôznych kovov, pričom najviac si priali, aby našli tie najvzácnejšie kovy, ktorými v minulosti boli (na rozdiel od dneška) zlato a striebro. Dnes vieme, že miest s výskytom rúd bolo (a stále ešte je) na slovenskom území Vysokých Tatier pomerne veľa, avšak zriedkakedy dosahovali takú úroveň, aby sa v nich oplátilo rudy ťažiť. V tomto ohľade bola na tom poľská strana Vysokých Tatier omnoho lepšie.

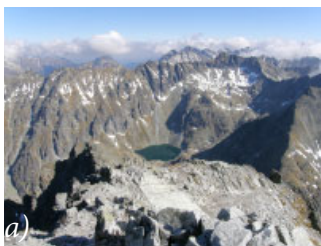
V našej časti Vysokých Tatier existovali tri banské lokality, pričom najvýznamnejšou z nich bola oblasť Kriváňa. Ťažilo sa tam zlato a pozostatky veľkého počtu malých banských diel v podobe háld, píng* a stavieb slúžiacich na mletie vyťažených hornín sa tam zachovali doteraz. Najnižšie položená baňa na Kriváni bola pri Troch Studničkách, čo je jedno z dvoch dnešných východiskových miest pre turistický výstup na Kriváň (druhým je Štrbské Pleso). Najvyššia položená baňa sa nachádzala tesne pod vrcholom Kriváňa. Zlato sa na Kriváni ťažilo už koncom 15. stor. Ťažená ruda obsahovala aj anti-món, ale ten sa nevyužíval. Ruda z Kriváňa sa vozila na spracovanie až do Štrby. Ten, kto niekedy absolvoval túto trasu pešo, musí výkon vtedajších ľudí obdivovať. Na historických mapách z roku 1573 sú bane na Kriváni označené napríklad názvami „Krámev“, „Banička“ a „Do stúp“. Najvyššie bola položená štôlna Terézia. Spomienkou na niekdajšiu ťažbu zlata na Kriváni sú doteraz platné názvy „Banský žľab“ a „Kriváňske bane“, ale zároveň aj názov a erb blízkej obce Podbanské. Posledná zmienka o ťažbe zlata na Kriváni pochádza z roku 1811.

Kriváň je krásny kopec v západnej časti Vysokých Tatier. Má výšku 2490 metrov a dnes takmer výlučne predstavuje cieľ pomerne náročných turistických túr. Zaujímavé je, že oba turistické chodníky zo Štrbského Plesa aj z Troch Studničiek prechádzajú v ich hornej časti v bezprostrednej blízkosti niektorých spomenutých baní. Ak sa teda niekedy vyberiete na Kriváň, môžete si spomenúť na ťažkú prácu niekdajších baníkov, ktorá, bohužiaľ, zväčša bola nerentabilná, takže nikdy nenadobudla väčší rozsah. O tom, že horniny Kriváňa stále obsahujú zlato, sa možno presvedčiť na vlastné oči, pretože zlatinky v blízkom Kôprovskom potoku, rieke Belej a v Hybici, sa tam dostali práve ich zvetrávaním.

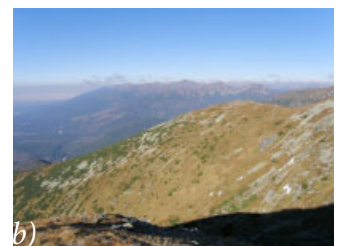
* **Vysvetlivka:** Píngy sú lievikovité jamy, ktoré vznikli ako dôsledok povrchovej banskej činnosti alebo prepadom nadložia nad takými banskými šachtami, ktoré sa nachádzajú v malých hĺbkach pod zemským povrchom.

Hlavné lokality ťažby zlata v oblasti Kriváňa

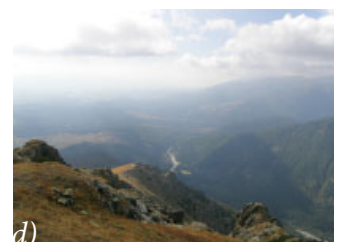
Pohľad z vrcholu Kriváňa. Najvyššie položená baňa sa pravdepodobne nachádzala iba približne 50 metrov pod týmto vrcholom (a).

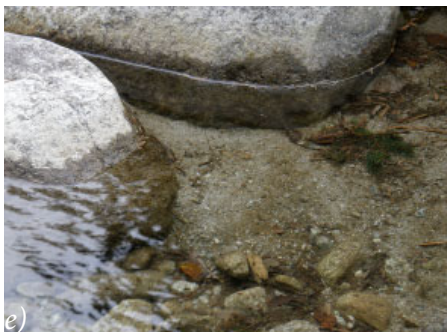
Oblasť ťažby zlata v Sedle nad Priehybami. Turistický chodník z Troch Studničiek v niektorých miestach kopíruje starú banskú cestu. Pozostatky po niekdajšej banskej činnosti vidno aj dnes (b).

Veľký kus kremeňa pochádzajúci zo zlatonosnej žily (c).

V sedimentoch potokov a riek v okolí Kriváňa možno nájsť zlatinky uvoľnené zvetrávaním hornín Kriváňa. V zábere z Kriváňa vidno Kôprovský potok, ktorý obteká Kriváň z jeho západnej časti a vlieva sa do rieky Belá (d).

Krivánske bystriny sa v čase jarného topenia stávajú dravými riekami, ktoré dokážu premiestňovať aj veľké balvany na značné vzdialenosti. Avšak mimo tohto obdobia sa v nich vytvárajú jemnozrnné sedimenty, v ktorých sa koncentrujú aj malé zrnká zlata. Ich hlavnú časť však tvorí kremeň a rôzne silikátové minerály, ktorých hustota je približne 7,5 krát menšia ako hustota zlata. Tento výrazný rozdiel v hustotách je základom najstaršej metódy získavania zlata ryzovaním (e).

doc. Ing. Karol Jesenák, CSc.
Katedra anorganickej chémie
Prírodovedecká fakulta UK, Mlynská dolina
842 15 Bratislava
jesenak@fns.uniba.sk